

CUM PREDĂM GENERAȚIEI Z? INTERACȚIUNI PEDAGOGICE

CRISTINA ȘTEFAN*

Abstract:

Membership of a particular generation can be a significant indicator in guiding activities that involve sustained inter-human collaboration, such as those carried out in the education system. The skills training and humanistic values education activities in formal education are thus geared to meet the specific developmental needs of Generation Z students.

Keywords: Generation Z, active learning, graduate profile, competences, participatory citizenship.

Résumé :

L'appartenance à une certaine génération peut être un indicateur significatif dans l'orientation des activités impliquant une coopération interhumaine soutenue, telles que celles menées dans le système éducatif. Les activités de développement des compétences et d'éducation aux valeurs humanistes dans l'éducation formelle sont donc orientées de manière à répondre aux besoins spécifiques de développement des élèves de la génération Z.

Mots-clés : Génération Z, apprentissage actif, profil des étudiants, compétences, citoyenneté participative.

În științele sociale, în cadrul analizelor făcute asupra schimbărilor care au loc într-un ritm alert, o atenție deosebită este acordată acelor aspecte care diferențiază între ele generațiile aflate într-o succesiune determinată. O abordare consacrată este aceea a conflictului între generații. La nivelul simțului comun, o idee larg împărtășită este aceea că generațiile tinere, fiind deschise la schimbare, au o disponibilitate mai mare spre adaptare la ceea ce este nou, în timp ce generațiile vârstnice sunt conservatoare, denotă o anumită rigiditate, se simt stânjenite de consecințele provocate de dinamica vieții sociale. În mod complementar, o altă perspectivă valorifică mai de grabă continuitățile, faptul că de la o generație la alta sunt transmise valori, norme, modele de comportament, dar și probleme rămase de rezolvat.

* Dr., profesor, Colegiul Național Spiru Haret, București, e-mail: cristina.stefan@cnsbh.ro

Schimbările sociale trimit la o reflecție nuanțată asupra asocierilor între condiția umană și determinismul temporal, așa cum observa filosoful german Fr. Hegel, prin aforismul *Fiecare om este un fiu al timpului său*. Astfel putem să conștientizăm că valorile, ideile și comportamentele individuale sunt profund marcate de contextul istoric și social în care omul este educat și își dezvoltă personalitatea.

Epoca în care trăiește fiecare persoană înseamnă un cadru al condițiilor de viață materială, dar și unul al ideilor, al mentalităților, un cadru cultural. Așa se face că apartenența la o anumită perioadă istorică ne oferă repere pentru a înțelege cum gândeau oamenii, în acord cu nivelul de dezvoltare culturală al timpului lor.

Într-o abordare longitudinală, de-a lungul trecerii timpului, au fost delimitate mai multe generații, cu caracteristicile lor specifice¹. Astfel, prima este *Generația tăcută* (cei născuți între 1926-1945), ai cărei membri respectă cu ușurință regulile, au o bună etică a muncii, se ghidează după valori tradiționale. Aceasta este urmată de *Baby-boomer* (cei născuți între 1946-1964), caracterizați prin spirit competitiv și o siguranță de sine. Apoi, *Generația X* (cei născuți între 1965-1980), care sunt independenți, au un nivel ridicat de autonomie decizională; *Generația Y* (cei născuți între 1981-1996), apar drept încrezători în sine și dispuși să pună cu ușurință la îndoială orice formă de autoritate. Urmează *Generația Z* (cei născuți între 1997-2012), remarcați drept buni cunoscători de tehnologie, curioși, având o puternică încredere în progres. În sfârșit, *Generația Alpha* (copiii născuți după anii 2010), o generație digitalizată prin excelență, care poate fi considerată cea mai educată generație de până acum.

Care sunt caracteristicile *Generației Z*?

Generația Z (*Gen Z*)³ este o generație care a beneficiat încă din copilărie de conexiune la internet, a devenit consumatoare de informație mobilă, stabilește conexiuni pe rețelele sociale, învață cu ușurință în medii online. Faptul de a consuma și de a produce informații digitale este unul obișnuit, prezent în viața

¹<https://www.euronews.com/culture/2023/12/10/talkin-bout-my-generation-from-boomers-to-zoomers-a-simple-guide-to-each-age-group>

² Raiu Sergiu Lucian, 2021, *Sociologie românească*, Vol. 19, Expert Project. Publishing House, *Generațiile X, Y și Z*, pe piața muncii. Caracteristici specifice, strategii de implicare în învățarea activă și abordări ale relației managerilor cu angajații. Cap. *Caracteristicile generației Z 1997–2012*, p. 99

³ *iGeneration, Gen Tech, Gen Wii, Homeland Generation, Net Gen, Natives Digital, Native Neo-Digital, Plurali, Generația internet, Post-milenialii și Zoomers*.

cotidiană. Dar, pentru că acordă mult timp pentru navigare online, persoanele care aparțin *Generației Z* au un deficit de relaționare în mediul fizic; în unele cazuri, suportă neajunsurile unor abilități de relaționale de tip *față în față* puțin dezvoltate. În mod frecvent se compară cu ceilalți, așa cum apar în spațiul digital. Indivizii *Gen⁴ Z* sunt foarte sensibili la imaginea lor digitală, pe care o gestionează cu atenție. Adesea se simt izolați, nemulțumiți de relațiile lor și trec cu ușurință de la echilibru psihic în stări de anxietate și chiar în unele de depresie.

Învățarea elevilor *Generației Z* este una preponderent activă; ei au abilitatea de a desfășura mai multe activități în același timp și vor să fie lăsați să o valorifice oricând, oriunde. Această generație conștientizează că învățarea a devenit o activitate permanentă și se va realiza, în diferite forme, pe tot parcursul vieții.

Gen Z trăiește într-o perioadă în care explozia informațională este însoțită de globalizare și de toate consecințele acesteia. În acest context, indivizii *Generației Z* sunt deschiși spre diversitate și au un nivel ridicat de toleranță. Ei sunt curioși și disponibili spre noi forme de cunoaștere, dar se plictisesc destul de repede și nu verifică întotdeauna adevărul informației la care au un acces facil. În paralel, nu agreează activitățile rutiniere, monotone.

La locul de muncă, aceștia apreciază starea de bine, fac preponderent ceea ce le aduce satisfacție. Personalitatea de tip *Z* este una cu un nivel ridicat de autonomie, una care acceptă cu dificultate orice formă de autoritate coercitivă. Ca angajați, se dovedesc responsabili și respectă etica muncii. Îi motivează avansarea în carieră, sunt ambițioși și au așteptări ca pentru eforul depus să fie recompensați. Vor să primească feed-back și să fie apreciați, munca lor să fie una semnificativă.

În sfera publică se comportă responsabil, au o bună determinare, își desfășoară activitățile curente cu *mintea deschisă*, intenționând să se perfecționeze. În relațiile de la locul de muncă se implică binevoitor, lăsând să se înțeleagă că au o imagine favorabilă asupra colegilor de serviciu cărora le respectă competitivitatea, curiozitatea, spiritul de inițiativă.⁵

În general sunt pragmatici, prudenți și sceptici; ei vor să își construiască o viață care să se desfășoare în parametrii de siguranță emoțională și financiară.

⁴ Limbajul folosit de cei din *Generația Z* cuprinde și clișee lingvistice, termeni care sunt folosiți inadecvat. *Gen* este utilizat de multe ori într-un mod impropriu. De pildă: Cum era la școală, *gen*? Evenimentul a fost *epic, gen*. Pentru o vorbire corectă, așteptarea este ca *gen* să fie însoțit de un determinant. De exemplu: în *genul acela*. Întâlnirea a fost *gen surpriză* (asemenea unei surprize).

⁵ Corey Seemiller, 2016, *Generation Z Goes to College*, Ed. Jossey-bass

La ce se mai referă analizele făcute asupra acestei generații? O altă sferă de interes este aceea a vieții private. Cum se raportează cultural la societatea în care trăiesc? Ce valori adoptă? Care le sunt principiile de viață? Reprezentanții *Gen Z* își valorizează familia, căreia îi oferă toată susținerea. Pentru viitor ei au planuri legate de familie și de păstrarea sănătății, dar și de bunăstarea comunității unde trăiesc.⁶

Persoanele semnificative, de la care învață și pe care le consideră adevărate modele sunt: părinții, prietenii și profesorii. De la aceștia așteaptă validare în planurile de viață pe care și le fac.

Comportamentele cotidiene ale *Generației Z* sunt considerate de un real interes din perspectiva strategiilor de marketing. Ce opțiuni au aceștia în calitate de cumpărători? Reprezintă consumul sustenabil un criteriu de alegere? În mod ciclic, cu ocazia alegerilor electorale, apare întrebarea: cu cine votează *Generația Z* ?

Dacă sunt atâtea teme de interes referitoare la caracteristicile *Generației Z* și a comportamentelor posibile care se deduc din acestea, atunci devine rezonabil să reflectăm și asupra modului în care se manifestă ca elevi. Au ei nevoi de dezvoltare diferite de cele ale altor generații? Cum să fie proiectată o lecție care să fie susținută în fața unor astfel de elevi? Ca profesori, ne putem întreba: cum predăm *Generației Z* ?

Elev în Clasa Z

Elevii pot spune cu ușurință din ce generație fac parte și care este stilul de viață al oamenilor născuți în respectivul interval de timp. Dar, deși își satisfac trebuința de apartenență prin identificarea caracteristicilor comune, care ne permit să considerăm legitimă valorificarea asemănărilor, totuși ei știu că aceasta este doar una dintre apartenențele lor sociale. Totodată, ei sunt parte a unei familii, a unei clase sociale, a unei etnii etc. Astfel, pot fi sesizate aspecte contradictorii: deși fiecare este unic și dorește să fie tratat ca atare, în paralel se recunoaște ca făcând parte dintr-o categorie de vârstă, ca o componentă a unui întreg demografic de care ar trebui să se țină cont.

Reprezintă vârsta un reper semnificativ în determinarea unor caracteristici comune pentru indivizi care sunt diferiți și se definesc prin aspecte identitare specifice?

⁶ Emma Broadbent & all, 2017, *Generation Z: Global Citizenship, Survei*, Varkey Foundation (<https://www.varkeyfoundation.org/media/4487/global-young-people-report-single-pages-new.pdf>)

În sistemul de educație, vârsta constituie un factor de care se ține seama în mod sistematic. Spunem că elevii dintr-o clasă sunt de aceeași vârstă, de exemplu, în clasa a zecea, au 16-17 ani. Atunci când concepem o lecție, care urmează să fie susținută la clasă, ne pliem activitățile pe particularitățile de vârstă ale elevilor. Programele școlare sunt gândite în acord cu nivelul de dezvoltare al școlarului, cu principiul interdependențelor disciplinare, precum și cu scopurile vizate privind formarea competențelor generale și specifice disciplinei studiate.

Întrebați cum este pentru ei o oră reușită, elevii unei clase a zecea dau răspunsuri diferite, dar care au un numitor comun. O oră reușită este una interactivă, în care elevii desfășoară activități de învățare, iar profesorul predă materia într-un mod interesat, atractiv. Mai mult, acesta trebuie să reușească să capteze atenția elevilor. Dacă elevii nu colaborează, adică nu interacționează pe o temă dată, atunci elevii *fac liniște*⁷. Nevoia de liniște este motivată de dificultățile de concentrare. Cei mai mulți dintre elevi își recunosc problemele pe care le au privind atenția susținută la lecție⁸. La acestea se adaugă faptul că nu au răbdare. *Z* este o generație nerăbdătoare. Această caracteristică se datorează ritmului diferit în care se desfășoară activitățile în mediul fizic, spre deosebire de cât de repede poate fi schimbată informația în mediul online.

Elevii, prezenți fizic în clasa de curs, probează un tip de *prezență parțială*, care poate determina erori în actul de predare-învățare-evaluare. Mai exact, pentru că atenția le este îndreptată la informația care se derulează pe internet, nu sunt prezenți efectiv, concentrați pe ceea ce are loc în desfășurarea lecției.

Trecerea cursurilor școlare în sistem online, în perioada pandemiei de Covid-19, a determinat consecințe consistente asupra comportamentelor elevilor, care sunt manifestate în timpul orelor de curs și în prezent. Din observație directă la clasă am remarcat faptul că atenția elevilor alternează între activitățile desfășurate în timpul orei și navigarea pe internet într-un mod care influențează negativ înțelegerea conținuturilor de învățat. Această constatare merge până acolo încât, dacă au de urmărit o secvență video pe tabla smart, chiar și atunci privesc alternativ în ecranul telefonului sau a tabletei persoanele și, desigur, la tablă. Mai exact, utilizarea dispozitivului personal reprezintă o acțiune continuă, care nu este abandonată nici măcar atunci, când în logica activității didactice, este utilizat internetul.

⁷ Una dintre cerințele frecvente ale profesorului în timpul orei la clasă este ca elevii să facă liniște: *Vă rog să faceți liniște!* Aceasta este opusul faptului că elevii, lăsați în voia lor, *fac gălăgie*.

⁸ Timpul de atenție concentrată este de aproximativ 6 minute, în scădere față de generațiile anterioare (10 minute pentru Generația Y).

În acest context, am putea accepta că un aspect controversat, de actualitate în educație, se referă la utilizarea telefonului mobil de către elevi în timpul orelor la clasă. Cum este bine să facem: să luăm telefoanele elevilor în timpul orei sau să îi lăsăm să le folosească așa cum doresc?

România se află printre țările în care elevii utilizează destul de mult dispozitive digitale în școală (PISA 2022)⁹, ocupând locul 11 în rândul țărilor participante din punct de vedere al timpului declarat de utilizare a dispozitivelor digitale în spațiile dedicate educației¹⁰. Datele studiului pun în evidență anumite limite de timp. Dacă utilizarea mediilor digitale este până în trei ore zilnic, atunci performanțele școlare se îmbunătățesc, dacă depășesc acest interval de timp, atunci rezultatele elevilor încep să scadă.

Conform unui studiu recent, realizat de către experții Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE)¹¹, asupra influenței pe care o pot avea telefoanele mobile asupra distragerii atenției elevilor, făcut după stabilirea concluziilor rezultate din aplicarea testelor PISA, se sugerează că interzicerea utilizării telefoanelor mobile la școală nu este o soluție optimă. Concluzia care s-a impus este că ar fi mai adecvat ca profesorii să includă în predare componente digitale, iar elevii să fie educați în direcția unei bune gestionări a comportamentelor în spațiul virtual.

Pedagogia colaborativă

Așa cum știm, în învățământul preuniversitar, în ciclul inferior și în ciclul superior al liceului, se află în prezent reprezentanți ai *Generației Z*. Determină acest fapt comportamente pedagogice dedicate acestei generații? Pe scurt, cum predăm *Generației Z*?

Ipoteza de la care plecăm este aceea conform căreia profesorii și elevii fac parte din generații diferite și, ca atare, este necesar un efort continuu de acomodare a modului de a lucra împreună.

⁹ https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2022-results-volume-ii_a97db61c-en

¹⁰ Pe primele locuri sunt: Danemarca, Bulgaria, Italia. Țări precum Franța, Italia, Anglia, Spania, Noua Zeelandă, Olanda au rezerve privind utilizarea de către elevi a dispozitivelor digitale în timpul orelor, chiar adoptă măsuri de interzicere a folosirii acestora la școală.

În România, conform Legii 198/2023, *Legea învățământului preuniversitar* elevilor din învățământul preșcolar, primar și gimnazial le este interzisă utilizarea echipamentelor de comunicare electronică în timpul cursurilor, cu excepția utilizării acestora în scop educativ (Art. 106). Pentru elevii de liceu nu există o prevedere specifică în lege. Putem presupune că în cazul acestora se aplică o idee larg acceptată la nivelul simțului comun conform căreia *tot ce nu este interzis este permis*.

¹¹ https://www.oecd-ilibrary.org/education/managing-screen-time_7c225af4-en

Fiecare profesor își dezvoltă în timp un stil propriu de predare, determinat de personalitatea sa, de convingerile sale pedagogice și, desigur, de caracteristicile specifice ale elevilor cu care lucrează, de profilul clasei etc. În general, oricine muncește în sistemul de educație vrea să fie productiv, efortul său să nu fie zadarnic, învățarea pe care o probează elevii să fie una observabilă, măsurabilă, evidentă. În acest sens, ne referim la învățarea vizibilă: „Predarea și învățarea vizibile apar atunci când învățarea este obiectivul explicit și transparent, când există o motivare corespunzătoare și când atât profesorul, cât și elevul (în modurile lor diferite) caută să determine dacă și în ce măsură obiectivul propus este realizat.”¹². Deci, predarea ar trebui făcută astfel ca rezultatele obținute să fie probate, competențele elevilor să poată fi aplicate în contexte de viață diferite. Tocmai de aceea este bine ca „profesorii să vadă învățarea prin ochii elevilor lor” (Hattie, 2014).

Ca să predea eficient, un profesor dedicat intenționează să dezvolte relații bune, interacțiuni pedagogice de calitate. Pentru aceasta ar trebui să dea dovadă de empatie în înțelegerea elevilor săi, să creeze premisele pentru a le acorda susținere în procesul lor de formare.

Pedagogia colaborativă este o abordare din sfera constructivismului didactic, prin care se pune accentul pe faptul că profesorul lucrează în relații de interdependență, în cooperare cu alți oameni, urmărește să stabilească și să dezvolte interacțiuni pedagogice de calitate cu aceștia. Mai exact, se referă la modul în care profesorul face posibilă o lecție prin antrenarea elevilor în ceea ce e desfășurat pe parcursul orei de curs, dar și după ce timpul fizic al orei a trecut, prin solicitări de tipul temelor pentru acasă, prin implicarea elevilor în activități educative diverse. Deci, profesorul colaborează, în primul rând, cu elevii săi. Apoi, acesta depune un efort constant să construiască o relație pozitivă cu părinții elevilor, cărora le acordă consiliere, iau împreună cele mai bune decizii pentru desfășurarea unor activități punctuale sau a unora care au loc în Școala altfel sau în *Săptămâna verde*. Totodată, profesorii se află în relații de colaborare cu colegii de cancelarie, cu profesorii care predau aceeași disciplină din alte școli. Profesorii care au și calitatea de mentori, de practică pedagogică sau mentori de stagiatură didactică, stabilesc relații de tutorat cu studenții care fac practica în școala lor, cu profesorii debutanți.

Standardele didactice pot fi abordate în toată complexitatea lor sau lucrurile pot fi privite într-un mod simplu. Astfel, „există profesori care, fără prea mult tam-tam, îi ajută pe elevii care spun *nu pot* să devină niște copii care *pot*”¹³

¹² John Hattie. (2014). *Învățarea vizibilă*. Editura TREI. București. p. 40

¹³ Doug Lemov. (2021). *Cum să predai ca un campion 2.0*. Editura TREI, București. p. 19

La întrebarea: Cum predăm *Generației Z*? probabil că fiecare dintre cei care muncesc în sistemul de învățământ poate oferi un răspuns pe baza experienței nemijlocite pe care o are la catedră. Mă voi opri la două aspecte pe care le consider importante. Profesorii ar trebui să își desfășoare activitatea pedagogică astfel încât elevii lor să poată realiza proiecte, pentru prezent și pentru viitor, proiecte de viață. Totodată, este necesar ca elevii să își stabilească un set de valori pe care să fie în măsură să le respecte în mod consecvent. Aceștia ar trebui să dețină și să probeze competențe sociale adecvate lumii în care trăim.

Cooperare colegială, competiție între proiecte

Una dintre dilemele asupra cărora au loc dezbateri în sistemul de educație este aceea referitoare la întrebarea: competiția sau cooperarea sunt benefice în educarea elevilor? O situație competițională îi pune pe elevi să-și evalueze resursele, să se compare unii cu alții, să respecte regulile întrecerii, să experimenteze emoțiile învingătorului și să gestioneze frustrările învinsului. Specifică în activitățile sportive în care echipele pierd sau câștigă meciul, în olimpiadele școlare în care doar cei mai bine pregătiți se califică la o fază superioară – competiția desfășurată cu determinare tensionează relațiile intercolegiale, alterează climatul psiho-afectiv al clasei de elevi.

Cooperarea, ca tip de context educativ, simulează dedicarea altruistă, implicarea onestă în efortul comun, descoperirea resurselor personale, permite valorizarea întrajutorării, a muncii împreună.

O să invoc un exemplu ilustrativ. În cadrul unei activități educative cu titlul *Maratonul proiectelor de cercetare socială*¹⁴, elevii care studiază la Colegiul Național „Spiru Haret”, aflați în clasa a 11-a la profilul uman, în anul școlar 2023-2024, au realizat o serie de proiecte de investigație, pe teme alese de ei, în grupele de lucru. Scopul educativ de fond a fost implicarea tuturor elevilor în activități care presupun relaționarea colegială constructivă, consolidarea incluziunii școlare, o formă de a învăța în mod nemijlocit ce înseamnă practici corecte, un mod relevant de a aplica principiul șanselor egale. Știm că elevii învață în mod autentic din ceea ce fac efectiv, dincolo de aspectele teoretice pe care le studiază în cadrul lecțiilor.

Scopul a fost acela de a oferi elevilor contexte de învățare în care să colaboreze, să comunice asertiv, să planifice activități și să își valorifice potențialul împreună cu colegii lor. Proiectele au urmat o structură convenită în prealabil și respectată de către toate grupele de lucru. Aceasta avea rolul de

¹⁴ Despre acest demers educațional am scris împreună cu prof. dr. Ortansa Moise în *Învățarea prin proiecte. Experiențe didactice*, carte apărută în anul 2024, la Editura Semne.

a-i ghida pe elevi să aplice în situații de viață concrete cunoștințele dobândite pe parcursul orelor de sociologie. Dintre proiectele prezentate câteva s-au remarcat și au primit premii. Proiectele respective au avut ca teme: *Stresul școlar. Analiză de jurnale; În ce măsură sunt pregătiți elevii pentru viața de după liceu?; Sindromul impostorului în rândul elevilor de liceu; Cum reușesc elevii să îmbine activitățile extrașcolare cu învățământul formal?; Captivi în ecran.*

Întregul demers s-a bucurat de un succes real, concluzia care s-a impus a fost că prin derularea de proiecte este probat un mod pedagogic eficient de a face învățare-educare cu elevii din *Clasa Z*. Această idee se desprinde și din documentele care reglementează activitatea în sistemul de învățământ actual.

Conform Legii nr. 198/2023, *Legea învățământului preuniversitar*¹⁵, parte a pachetului legislativ *România Educată*, art. 89, pentru fiecare disciplină și domeniu de studiu, programa școlară acoperă 75% din orele de predare și de evaluare, lăsând la dispoziția cadrului didactic 25% din timpul alocat disciplinei/domeniului de studiu respectiv. În acest interval pot fi organizate și desfășurate activități didactice de tipul proiectelor.

În resursa educațională deschisă *Ghid metodologic pentru aplicarea programelor școlare la disciplinele din Aria curriculară Om și societate. Învățământ gimnazial*. CRED se precizează că: „Proiectul educațional are ca punct de plecare o nevoie identificată și un scop definit în comun, o tematică clar conturată, o echipă cu roluri bine definite (la nivel de clasă sau prin colaborarea elevilor de la mai multe clase), etape distincte de desfășurare; are un grad mai mare de complexitate și presupune o perioadă mai mare de desfășurare.”¹⁶ Deci, din prevederile legislative, din ghidurile metodologice reiese importanța proiectului ca metodă modernă în activitatea didactică.

În mod complementar, un exemplu de bune practici în educație poate fi considerat subiectul dat la etapa națională a Olimpiadei de științe socio-umane, la disciplina *Educație socială*, desfășurată la sfârșitul lunii aprilie 2024, la Baia Mare, sub patronajul Ministerului Educației și cu susținerea directă a Institutului Român pentru Drepturile Omului. Echipajele formate din elevi din școala gimnazială, clasele a șaptea și a opta au avut ca subiect următoarea cerință:

¹⁵ https://edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/Legi_educatie_Romania_educata/legi_monitor/Legea_invatamantului_preuniversitar_nr_198.pdf, p. 35

¹⁶ Stoica E. (coord.), Spineanu-Dobrotă S., Avram M., Barbu D., Teșileanu A., Fartușnic C. (2021). *Ghid metodologic pentru aplicarea programelor școlare la disciplinele din Aria curriculară Om și societate. Învățământ gimnazial*. CRED. (<https://ghiduri.educared.ro/gimnaziu/educa%C8%9Bie-social%C4%83>).

„În Articolul 32 din *Convenția cu privire la drepturile copilului* se menționează: „Statele părți recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării economice și de a nu fi constrâns la vreo muncă ce comportă vreun risc potențial sau care este susceptibil să îi compromită educația ori să îi dăuneze sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale ori sociale.(...)” Articolul prezentat mai sus face referire la una dintre problemele grave care poate afecta comunitățile educaționale. Având în vedere faptul că unii dintre colegii voștri de clasă sau de școală pot fi victime ale exploatării economice și constrângerii la vreo muncă ce comportă vreun risc potențial sau care este susceptibil să îi compromită educația ori să îi dăuneze sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale ori sociale, elaborați un proiect educațional prin care să vă propuneți combaterea acestor situații¹⁷.

Dacă învățarea prin proiecte este considerată drept una adecvată în formarea competențelor elevilor, atunci ne putem aștepta ca scopul vizat să nu fie doar unul imediat, ci mai ales să fie anticipat un scop de perspectivă. Ca metodă didactică, proiectul înglobează abilități pe care absolventul unui ciclu de învățământ o să fie în măsură să le valorifice după ce devine absolvent. În acest sens, în *Profilul de formare al absolventului*¹⁸, sunt menționate o serie de principii care trebuie respectate simultan. Unele dintre acestea au o legătură directă cu aplicarea proiectului ca metodă de predare-învățare-evaluare: abordarea prospectivă, cetățenia activă, etica și responsabilitatea, sustenabilitatea și grija pentru mediu.

Viitorul absolvent al învățământului obligatoriu ar trebui să dețină abilități de gândire critică, abilități analitice, de rezolvare de probleme, iar în planul relațiilor interumane să probeze abilități de negociere, toleranță și deschidere interculturală. În aceeași direcție sunt considerate drept importante aspectele atitudinal-comportamentale pro sociale, pozitive, cu accent pe cooperare și rezolvare de probleme.

Conform aceluiași document, absolventul trebuie să se dovedească: comunicativ, creativ, reflexiv, colaborativ, prospectiv, autonom, rezilient, responsabil, etc.

Dintre cele opt competențe cheie agreate la nivel european¹⁹ și urmărite a fi determinații active ale elevilor potrivit profilului de formare al absolventului, în

¹⁷ <https://www.isjmm.ro/sites/onssu2024/subiecte/2024>

¹⁸ <https://www.edu.ro/>

¹⁹ Recomandarea Consiliului din 28 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

contextul temei de față, se pot remarca: competența antreprenorială, competența civică, juridică și de protejare a mediului, competența personală, socială și a învăța să înveți, la care, în mod special, se impune a fi menționată competența științifică.

În mediul școlar competențele elevilor sunt evaluate în diferite moduri. Unul dintre acestea, cu o largă vizibilitate publică este testul PISA²⁰. Analizând rezultatele obținute de către elevi la astfel de teste a devenit cunoscut conceptul de *analfabetism funcțional*. În societatea contemporană un analfabet funcțional este acela care nu poate utiliza o informație, chiar dacă o poate citi. Pe măsură ce societatea cunoașterii se dezvoltă și conceptul respectiv va deveni mai complex, prin adăugarea unor noi dimensiuni sferei sale de înțelegere.

În cadrul testelor PISA, care vor fi administrate începând cu anul 2025, elevii vor trebui să poată proba faptul că dețin o nouă competență, aceea de *alfabetizare științifică*.

Competența *alfabetizarea științifică* se referă la „capacitatea elevilor de a cerceta, evalua și folosi informația științifică atunci când acționează sau iau decizii”, mai mult, vizează abilitatea de a pune întrebări și chiar de a construi o investigație, de a interpreta date și dovezi științifice.²¹

Cadrul de evaluare proiectat de către Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și aplicat prin testarea PISA va urmări să identifice în ce măsură informațiile din științe sunt relevante atunci când cetățenii iau decizii care au consecințe atât pentru ei, cât și pentru comunitatea în care trăiesc.

La nivelul experienței didactice, într-o viziune generală, putem considera că educarea prin proiecte este un prilej prin care elevii dobândesc experiențe de învățare în cadrul unui mod de gândire riguros, într-o paradigmă ordonată de idei. Acest fapt le va permite să facă distincția între derularea spontană a evenimentelor la nivelul vieții cotidiene și interpretarea acestora pe baza cunoașterii comune, spre deosebire de planificarea minuțioasă a unei activități, respectarea strictă a unui protocol în desfășurarea acțiunilor, precum și un alt nivel de înțelegere, modelat după standardele academice ale cunoașterii științifice.

Astfel, elevii implicați în proiecte de investigare vor putea dobândi competențe referitoare la ceea ce presupune *a cerceta*, *a evalua* și *a folosi*

²⁰ Programul PISA este o evaluare standardizată, aplicată elevilor de 15 ani, cu scopul de a identifica în ce măsură sunt aceștia pregătiți să facă față provocărilor din societatea contemporană.

²¹ <https://pisa-framework.oecd.org/science-2025/>

informația științifică atunci când acționează sau iau decizii, vor trece printr-un proces de *alfabetizare științifică*²². Urmărind structura consacrată a unei cercetări în domeniul științelor socio-umane prin parcurgerea pas cu pas a etapelor unei cercetări, cei care învață vor avea ocazia să pună întrebări într-o manieră științifică, să formuleze/analizeze ipoteze de cercetare, să interpreteze date și dovezi, să folosească diferite reprezentări și modele explicative, să distingă între afirmații bazate pe dovezi științifice solide și simple opinii oferind, totodată, motive pentru diferențiere.

Prin proiecte este cultivat nu doar spiritul investigativ, ci și o anume *răbdare cognitivă*. Pentru a ajunge la un rezultat consistent este necesar un demers uneori anevoios, efortul necesar depășirii obstacolelor este unul care trebuie să fie susținut timp îndelungat. Elevii trebuie să desprindă din propria lor experiență că în viața de fiecare zi recompensele nu vin imediat, ca în circuitul rețelelor sociale.

Orientarea elevilor spre științe nu se va rezuma la faptul că aceștia află în școală despre marile descoperiri științifice, ci mai cu seamă vizează dobândirea unui mod de gândire de factură științifică, pe care să o poată aplica la nivelul vieții viitoare. Atunci când iau decizii, când se folosesc de metodele de gândire critică pentru a deosebi între o informație autentică și alta îndoielnică, falsă, livrată cu scop manipulativ, ar trebui să o facă într-un mod care să se apropie de spiritul obiectiv, riguros cultivat în diferite științe.

Educația pentru democrație participativă

Educația pentru valori și atitudini prosoziale este un obiectiv urmărit permanent în învățământul formal. Elevii *Clasei Z* dau dovadă că interiorizează nuanțat coordonatele valorice ale societății democratice în care trăiesc. Așa se face că aceștia își cunosc și, dacă este cazul, chiar își revendică drepturile, susțin necondiționat respectarea drepturilor omului, se implică în activități comunitare.

Rezultatele raportului european ICCS (International Civic and Citizenship Education Study – 2022)²³, publicate în noiembrie 2023, de către *Asociația Internațională pentru Evaluarea Performanțelor Educaționale*, aduc în atenția opiniei publice și a specialiștilor concluziile analizei făcute asupra nivelului competențelor civice, a cunoștințelor și abilităților de gândire civică a elevilor din 24 de țări. Studiul ICCS evaluează competențele elevilor referitoare la

²² *Alfabetizarea științifică PISA 2025*, toate aceste aspect vor fi evaluate prin intermediul testelor PISA, începând cu anul 2025 (<https://pisa-framework.oecd.org/science-2025/>).

²³ (<https://www.iea.nl/publications/iccs-2022-international-report>)

cetățenie globală, dezvoltare durabilă, migrație, evoluția sistemelor politice și utilizarea tehnologiilor digitale pentru participarea civică, precum și aspecte care facilitează formarea competențelor civice, cum ar fi oportunitățile de participare civică din școli.

Din această cercetare aflăm că un procent 55% dintre elevii români au declarat că fac parte din grupuri de voluntariat care ajută comunitatea locală. Comparativ, media ICCS 2022 a fost de 37%.

Cei mai mulți elevi români (7 din 10) consideră că democrația este cea mai bună formă de guvernământ. Elevii români au un sentiment puternic de apartenență europeană: 97% dintre aceștia se declară europeni, 94% sunt mândri de apartenența României la Uniunea Europeană, ambele procente sunt mai mari decât media ICCS 2022 (95% respectiv 91%).²⁴

Formarea și dezvoltarea competențelor sociale poate fi un obiectiv urmărit în mod permanent de profesorul elevilor *Clasei Z*, indiferent de disciplina de studiu pe care o predă.

Interacțiuni pedagogice

La întrebarea *Cum predăm Generației Z?* – răspunsul care se impune în mod firesc este următorul: predăm astfel încât elevii să participe activ la lecție, să contribuie cu exemple din experiența lor, să-și utilizeze abilitățile digitale, să coopereze colegial. În acest sens, am putea considera o oră de curs desfășurată la clasă drept un construct didactic, pedagogic. Predarea tradițională ca un discurs de tipul *magister dixit* nu mai este adecvată. Rolul profesorului este acela de a aduce și a menține activitățile de învățare în cadrele cunoașterii de tip academic. Elevii trebuie ajutați să facă distincții, pornind de la aceea dintre cunoașterea comună și cunoașterea științifică. Apoi, pe parcursul anilor de formare elevii trebuie susținuți să își dezvolte o puternică gândire analitică, care să le permită o atentă raportare la realitatea socială, prin filtrul rațiunii, ceea ce sintetic numim: gândire critică.

O altă concluzie care poate fi acceptată este că implicarea elevilor în proiecte de cercetare constituie o metodă eficientă de formare-educare a elevilor din clasa *Z*. Aceștia vor exersa colaborarea eficientă cu colegii pentru atingerea unui scop comun, asumat cu responsabilitate. Învățarea prin proiecte va putea fi derulată într-un mod firesc, prin aplicarea cunoștințelor cu un nivel înalt de interdisciplinaritate, precum și prin asocierea cu acțiunea de succes, cu reușita.

²⁴ *Studiul Internațional privind Educația Civică și pentru Cetățenie*, Raport Național România, (<https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2024/04/ICCS-Raport-national-09-aprilie-2024.pdf> p.306)

Activarea spiritului investigativ, stimularea curiozității, deschiderea către nou, cultivarea creativității pot determina consolidarea încrederii în sine a fiecărui elev.

Cei mai mulți dintre profesori, chiar și aceia cu experiență la catedră, își pun în mod frecvent întrebări referitoare la modul în care este bine să predea elevilor lor.

În lucrarea *Cum și de ce (mai) educăm?*²⁵, profesorul Doru Căstăian, în capitolul intitulat *Școala, spiritul bun al științei și calea civilizației*, clarifică faptul că „educația științifică se referă la transmiterea unor cunoștințe conceptuale și procedurale legate de teoriile științifice majore sau de istoria științei, dar mai ales la formarea unor deprinderi critice și a unei înclinații spre luciditate și curiozitate despre cum putem bănuși cu temei că vor deveni cruciale în viitorul nu foarte apropiat.” (p. 80).

În final, putem conchide, alături de Doru Căstăian, că: „Educația este și trebuie să rămână ceea ce a fost mereu: o cale care să dea educabilului posibilitatea de a face față complexității lumii în care trăiește.” (p. 92).

Dar, mai presus de toate acestea, educația primită în timpul anilor de școală ar trebui să-i orienteze axiologic pe elevi. Pentru *Generația Z* este important să identifice ce este valoros și ceea ce este mai puțin semnificativ, care sunt reperele de moralitate ale lumii contemporane, cum să dea un sens vieții.

Bibliografie:

- Căstăian, D. (2018). *Cum și de ce (mai) educăm?*. Editura Ratio et Revelatio. Oradea
- Eco, U. (2016). *Cronicile unei societăți lichide*. Editura Polirom. Iași
- Foot, David K. (1997). *Boom, Bust and Echo. How to Profit from the Coming Demographic Shift*, St. Anthony Messenger Press and Franciscan.
- Hattie, J. (2014). *Învățarea vizibilă. Ghid pentru profesori*. Editura TREI. București
- Larmer, J. (2015). *Setting the Standard for Project Based Learning*. Editura Ascd
- Lemov, D. (2021). *Cum să predai ca un campion*. Editura Trei. Iași
- Moscovici, S., Buschini, F. (2007). *Metodologia științelor socioumane*. Editura Polirom. Iași

²⁵ Căstăian D. (2018). *Cum și de ce (mai) educăm?*. Editura Ratio et Revelatio. Oradea.

- Pânișoară, I.O. (coord.). (2022). *Enciclopedia metodelor de învățământ*. Editura Polirom. Iași
- Sarivan, L., Teșileanu, A., Noveanu, G., Fartușnic, C., Horga, I. (2020). *Analiza comparativă a recomandărilor europene referitoare la competențele-cheie*, București. https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2018/06/A.5.3_Analiza-comparativa-Recomandarieuropene_Competente-cheie-2006-2018.pdf
- Stoica, E. (coord.), Spineanu-Dobrotă, S., Avram, M., Barbu, D., Teșileanu, A., Fartușnic, C. (2021). *Ghid metodologic pentru aplicarea programelor școlare la disciplinele din Aria curriculară Om și societate. Învățământ gimnazial*. CRED. <https://ghiduri.educd.ro/gimnaziu/educa%C8%9Bie-social%C4%83>
- Strauss, William și Howe, Neil (1991). *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*